

PDFlib PLOP: PDF Linearization, Optimization, Privacy

**Page inserted by evaluation version
www.pdflib.com – sales@pdflib.com**

TIIDÄTAHTMINÕ

LUBAB RAHA: Juhani Partsi kinnituseel saavad seto valdade teed täiendavat raha vaatamata säästueelarvele. Foto Igor Taro

Minister: Setomaa teed saavad täiendavat raha ka edaspidi

Majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhani Partsi kinnitas intervjuus Setomaa ajalehele, et riik ei hakka kohalike teede ehituse arvelt säästma ning vallateed saavad lisaraha ka järgnevatel aastatel.

Igor Taro

Setomaa inimeste üheks mureks on, et sel aastal tulnud lisaraha kõigile vallateedele kindlasti ei jätku. Samas käivad praegu jutud säästueelarve ja kavandatava kokkuvõtte osas. Kuivõrd on loota, et see lisarahustus siiski jätkub plaani kohaselt ka tulevastel aastatel?

Setomaa olukord ei ole võrreldav ühegi teise Eesti piirkonnaga. See tuleneb sellest, et Setomaa on selle ajutise kontrolljoonega hetkel pooleks lõigatud ja teedevõrk peab arvestama seda füüsilist reaalsust.

See ei meeldi kindlasti paljudele teistele omavalitsustele, kes tunnevad, et see tuleb justkui nende arvelt. Ma arvan, et selline solidaarsusavalduse osa on nendele muudele valdadele suhteliselt väike. See Setomaa probleemi põhjus on samas väga eripärane. Seda pole mitte kuskil.

See ei meeldi kindlasti paljudele teistele omavalitsustele, kes tunnevad, et see tuleb justkui nende arvelt.

Proportsionaalselt, võrreldes analoogsete omavalitsustega mujal Eestis on see suhteliselt suur panus — umbes 2,5 miljonit per vald. Jutt on siis kümnest miljonist, mille iga vald peab mõne aasta jaoksul lisaks saada. Tuleb aru saada, et see tuleb nii-öelda muude valdade solidaarsusrahast, sest Juhani Partsil ju teede remondiks isiklikku raha pole.

Kindlasti on see ka poliitiline otsus ja seda poliitikat tuelb jätkata.

See puudutas nüüd vallateid. Samas on praegu alanud suur riigitee ehitus Saatesse Matsurisse, mis tuleneb sellest

samast asjaolust, et peamine transpordi sõlmpunkt — Petseri — on ära lõigatud. Milliseid sarnaseid riiklike tee-ehituse projekte valitsus lähiajal Setomaal veel kavandab?

Lisa, millest võib rääkida kindlapeale, on seotud Koidula piirijaamaga. Seal on osa teid, mida tuleb sealkandis kindlasti välja ehitada. Koidula-Võmmorski tee näiteks.

Kontrolljoonega seostubki palju Setomaa probleeme. 2005. aastal teie peaministriks oleku ajal oli tõstatatud ühepoolset kehtestatud teemaksu probleem. Kas see küsimus on siis Eesti poolt lahendamatu?

Pihkva oblast ei allu Eestile. See oleks lühike vastus.

Seda küll, kuid vahest tuleks kaaluda vastumeetmeid? Näiteks panna samasugune putka vastu, et Vene pool oma ebaõiglase maksu ära kaotaks?

Selge see, et Eesti riik saab käituda õigusriigina. Me ei saa teha suvalisi diskrimineerivaid maksu sõltuvalt inimese või auto riiklikust kuuluvusest. Peame maksutama kas kõiki autosid, sõltumata riigist.

Teemaksust on aeg-ajalt räägitud Eestis. Miks me peakime siis ülejäänud Eestist selles suhtes diskrimineerima.

O l e m e v ä l i s m i n i s t e e r i u m i d e vahelistel igaaastastel kohtumistel seda teemat tõstatanud. Vene pool minu teada mõnis, et see ei ole õiglane kohtlemine. Sisuliselt läbipaistmatu obrok.

Mida arvate Setomaa taastuvenergia pilootpiirkonna loomisest eesmärgiga elavdada ettevõtluskeskkonda?

Pidime selles osas Setomaa Valdade Liiduga maha istuma ning ideed natuke arutama. Üldiselt, mis puudutab energiasäästlike tehnoloogiate toomist ja piirkonnapõhist arengut, siis on see ülimalt teretulnud ja vajalik.

Võime küsida, kas Setomaa omab väga spetsiifilist ressursi või kultuuri, mida on võimalik kasutada. Igal juhul on väga mõistlik sellega tegeleda. ■

Roosimäe Senni: «Mino kodo om Setomaal»

Taro Igor

Ku Roosimäe Ksenia moro pääl kava aigu saista, sis võit mõnikord eiski kuulda kerigukelli. Ja tuu olõ-õi määnegi imeh, Senni talo om Laossina järve kaldõ pääl ja kats versta üle vii töösõl puul om Kolpino kerk. Nuist kerigukellist ja Laossina järvest ja külällost om tä mito kaustigut aut täis kirotanu. Setomaa aoleht võtt s'oo numbrih avalda timä jutusõ «Palakõisi kolhoosielost», mia' kõnõlõs nõukogodõ ao elost maal. S'oo om õnnõ väigokõnõ tsilgakõnõ mereh, Senni vihu' omma' täüs hingelitsi luulõtuisi ja jutta elost hindäst, nii halvõ ku' hüvvi. Minkõ peräst üts talopernaane kirotas vihu' täüs, ilma õt tä tahasi' kiränigust saia'?

68 aastaka Laossinah

S'oo om Senni jaos 68. kevvi talvõnõst üles heränenü' Laossina küläh, mia' om täüs tsirgulaulu, edimäitsi liblkit ja maaha sadanu' lumõ alt vällä tulnu' lumõkellukõisi. Edimäist kõrda tull tä siia' umast kododsõst Rääso-laano küläst ku tä oll 17. aastaka vana. Tä tull säidse aastakka hindäst vanõbalõ mehele naases. Õigõp olõsi' üldä' — anti. Sis niimuudu tetti, sis oll sääne komõh ja kõrd. Saaaja' oll 24. aprillil 1940. Senni piaaigu tunnõ-õs umma miist, oll õnnõ paar kõrda silmänü'. «Ma oll sis õks viil lats. Esä kuuli ar' ja imä jäi nelä väiko latsõga maaha,» kõnõlõs tä uma kõõgiaknõ man istuh. «Ma oll säidsetõist aastakka vana. Sis löüti mullõ miis ja minnu tuudi siia'. Ja nii olõgi siih olnu' piaaigu latsõst pääle. S'oo samah taloh.»

Ku ma Senni käest küüsi, õt kas tütärlatsõ hindä käest sis küüsitäs, õt kas tä taht minnä' mehele, sis tä edimält saa-as' arvu, õt midä ma küüsi. «Oll niimuudu, õt vasta tohi-is naada'. Midä vanõbalõ' tei', tuu kõik oll hüä,» kõnõlõs tas kuis tuulajaga küläh kõrd oll. «Ja tuuperäst anti noorõlt mehele, õt tõõnõ sõsar oll jo' ka' suur. Tä oll õnnõ aastaga must noorõp. Sis ülti niimuudu: pand kundsä ala ja jäät vanatütrigust. Vanatütrigu nimme peläiti väiga'. Ma mõistaki-i' sullõ seletä', õt mia' tuu oll.»

Sõsar oll suurõba kondiga', tugõvap ja nii tullegi' kehvätebäl tütärlatsõl ütäl pääväl võõrahe perrehe minnä'. Hüä, ku' läät pernaasest, a taloh oll jo' kats vanõbat naist iih — mehe imä ja vanatütrigust sõsar. «Sääl majah, koh vanatütrik om, sinnä' olõ-õi' pinni vaia,» ütles Senni nii ku' ütäh umah jutusõh.

Väigokõnõ tüdrokõnõ

Ku väigokõnõ tüdrokõnõ Mikidämäe koolh käve, sis tä mõista-as mõtõlda', õt elo niimuudu lätt. 1930. aastaga sügüse, ku' Senni esäga koolimajaja läts, sis oll edimäitseh klassih 32 last. Kuvvõ aastaga peräst lõpõt kooli õnnõ nelli tüdrokõist ja kats poissi. Kooli lõpõtaminõ nii lühko aoga' oll sis kõva sõna — õnnõ parebidõ päiega' latsõ' sai' järgmäiste klassi edesi,

KODOTARÕ REPI PÄÄL: Roosimäe Senni moro päält paistus läbi kõõpuiõ kevjäne Laossina laht. Taro Igori foto

tõõsõ' jäi' klassi kordamma. Senni oll vallalitsõ pääga' lats. «Pääst rehendamõnõ tull eishinäst,» ütäl Senni. Ku ma timä käest koolihindist kõnõlõ, sis tä saistas pistü ja lätt tõistõ tarrõ koolitunnistõs perrä.

«S'oo om mu' mälestüs a aolugu. A näet, aig om siih ka' uma tüü tennü,» ütles tä ja näütäs t'suut võidunnu ja pliikõnnü koolitunnistust. Sääl om kiräh, õt Ksenia näiõpõlvõnimega' Tammistu om Eesti Vaba riigi kodaniguna (kiräviis muutmalda' — toim.) Petseri maakonna Mäe valla Mikitamäe algkooli lõpõtatu' väiga hüä käitumisõga'. Õnnõ maateadus ja joonistaminõ om «rahuldavaga'» hinnat, kõik tõõsõ' omma' «head». Tunnustusõlõ om alla kirotanu' koolijuhataja Juliana Ridni vaia,» ütles Senni nii ku' ütäh umah jutusõh.

«Sis olõ-õs tuu gümnaasiumih k' auminõ määnegi' asi ja arvati, õt tütärlatsõ' pia-ai' koolih k' auma. Tsiapangi jaos olõ-õi' vaia kooliharidust — nii ütäl mu' imä kõõ,» tulõhtas Ksenia miilde. Kuis imä olõsõgi' lainu tagasimasmisõga' hakkama saanu', tuud mõista-ai' tä mõtõldagi'. Vindläisi sissetung 1940. aastagal päst perre tuust rastsõst kuurmast ja tuu t'aks ollegi' ainumas kingtüs nõukogodõ aost. Ja muidõ om Sennil tuust aost kirja pant luulõtuisõ, õt «suur tummõ piiv om tulnu' Vinne piiri takast.»

Tuuga' käve kuuh kolhoosi minek ja vallalitsõ kastimassinaga' Leningraadi turu pääl k' auminõ, õt lisas vällätüütet normipäivi täüt-

Mino kodo om Setomaal
Uma esä-esäde maal!

Hüä om ellä umal Setomaal,
Koh kodokii om seto kiil.
Latsõst pääle om mul sääl,
Uma imä kiil ja miil.

Ei ma salga olla seto.
Olõ uhkõ, siih mu esä-esä maa
Koh imä laul mu hällüt tutt'õ,
Uma hüä seto lauluga /- - /

Ku ma ütskõrd kuule lätsi
Oll mul võõras kirä kiil
Opõ rutto, kõik läts hõste
Mul oll veiga selge miil /- - /

Kuige nüüd ma olõ vahtsõit miilt
A umma kiilt ei unõhta.
Kotoh latsõ kõnõlõsõ setokiilt
Om hüä vanno aigo miilde tulõta

Suvi 1990

misilõ ka' leibä lavva pääle saia'.

«Ku' nuu' oll' ar' tett, sis sai Leningraadih k' avvu'. Ma kasvadi siih aiakraami. Mii' käve kolhoosimassinaga' tuud mõõmah. Kolhoosilõ tull massina iist rahha massa',» kõnõlõs Senni. Inäbä käve' Leningraadih naase'. Mehe' oll' tuulaol põlda pääl tüüh. Naase' võti' nõõrä' ütäh ja nõsti' nuidõga' rasõhit kastõ ja tunnõ massina päält maaha, olõ-õs rahha minkaga abimihilõ massa'. Ku' kõik kraam pääväga' ar' sai müüditüs, sis tulti õdagu tuu sama vallalitsõ massinaga' tagasi — ütskõik mäene ilm oll, kas sattõ vihma vai oll kõva ja k' ulm tuu. «Oi, sai külmätõdüs hinnäst!» tulõ Senni miilde.

«Tuu oll sääl kokhi' viiekümnendäil aastagil. Inäp tulõ-õi' kõik miildegi', õt mia' kuna oll. Vinne aigu oll jo viiskümmend aastakka...»

Kõik tuu ao oll Ksenia tüüd tennü' ja nellikümmend ütäs aastakka tüüstaazi vällä tiinü'. Poolõ kotusõga' oll kolhoosih tüüh, poolõ kotusõga' Räpina haiglah sanitar ja koh viil midä joudsõ tetä'. Joudsõ viil Niitsiku rahvamajah Kõla-nimelitsõh koorih laulmah k' avvu' ja Toomasõmäe kultuurimajah näütemänga mängi' ja luulõtuisi lukõ'. Kõik oll hüä, ku' õnnõ tsiapangi mant ar' sai, õt latsõpõlvõunistuisilõ t'suut lähebäl olla'.

Üts asi, mia' Sennile pääle kirotamisõ ja lugõmisõ om miildünnü', tuu om kangakudaminõ. Parhilla' omma' Sennil peele' jo' aidah ja timä sõnno perrä kõlbasõ' nuu' õnnõ ahju ajamisõs. Innebidõ sai nuidõ pääl küil' haamit ja pühäserätte ja põrmandurõvit koeutus. Vinne aigu seto rõivit inäp sälgä panda-as, ütles Senni. Mõni kõrd Puugnitsa kirmasõl oll mõnõl naasel seto rõiva' säälh, a rohkõba joht k' auda-as. Sis k' auti k' ul' pall'õ kuuah, a laulõti eesti laula, seto laula laulõta-as. No' om Senni uma setokraami latsilõ andnu'. Laossina küläh eläs tütär Õiõ, kiä' k' au timä koet rõividõga pido pääl.

Lõpõtusõs taht Senni üldä', õt kõik timä latsõ' sai' nii pall'õ koolõdus, ku' kiäki' tahtsõ. Tütär Õiõ om lastõaiakavataja, Milvi om kokk ja poig Valter om puutüümis. ■